

Učebnice a další didaktická média

Petr Knecht

Obsah přednášky

Didaktická média a učebnice

Vizuálie v učebnicích

Ukázky učebnic

Didaktická média

Nové trendy: ICT ve vzdělávání

vs.

Učebnice jako tradiční prvek

Perličky z výzkumů

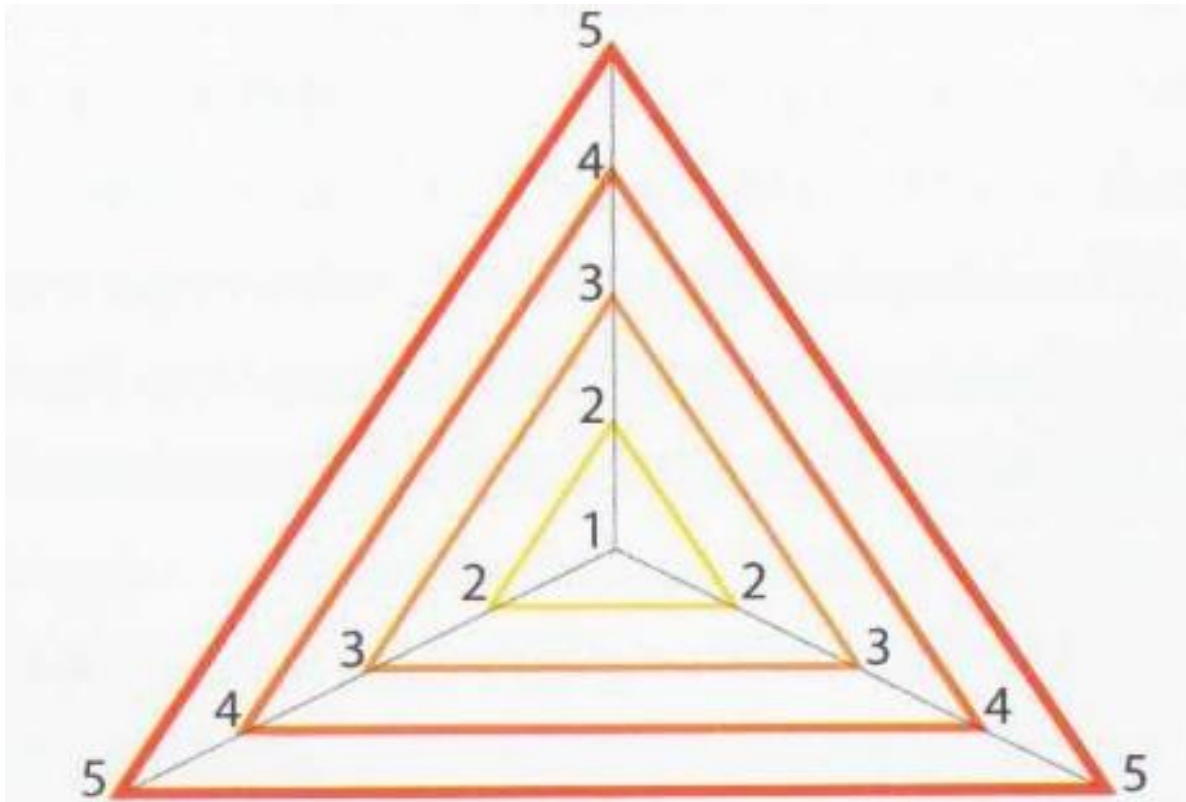
- 10 % učitelů vůbec nepoužívá učebnice
- 11 % učitelů probírá učebnici stránku po stránce
- V angličtině a matematice jsou učebnice využívány v 90 %, v ostatních předmětech průměrně kolem 75 % vyučovacích hodin.

Učebnice jako předmět zájmu

- ... vědců, výzkumníků, učitelů, studentů, žáků
- Teorie učebnice
- Výzkum učebnic
- Schvalování učebnic
- Výběr učebnic
- Užívání učebnic
- Efekty učebnic

Kde jsou přínosy?

Organizace a řízení výuky
(5 nejméně řízená)



Komplexnost média
(5 nejvíce komplexní)

Komplexnost obsahu
(5 nejvíce komplexní)

Kde jsou rezervy?

- Učební úlohy
- Vizualní složka

Jednota výzkumu a výuky...

Masarykova univerzita

Nonverbální
prvky
v učebnicích
zeměpisu
jako nástroj
didaktické
transformace



Tomáš Janko

Pedagogický výzkum v teorii a praxi
Brno 2012

Masarykova univerzita

Vizuální
prostředky
pro výuku reálií
v učebnicích
němčiny



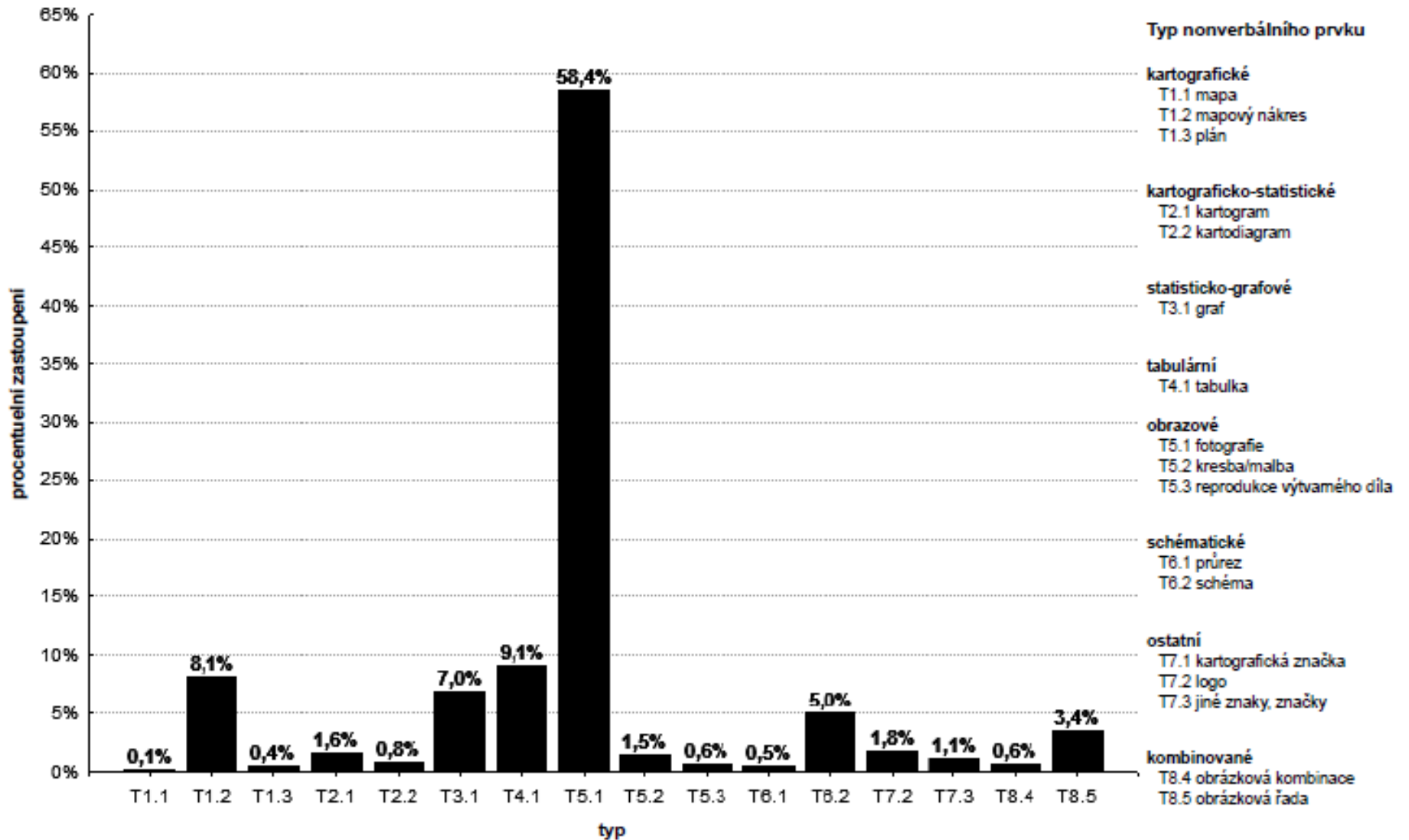
Karolína Pešková

Pedagogický výzkum v teorii a praxi
Brno 2012

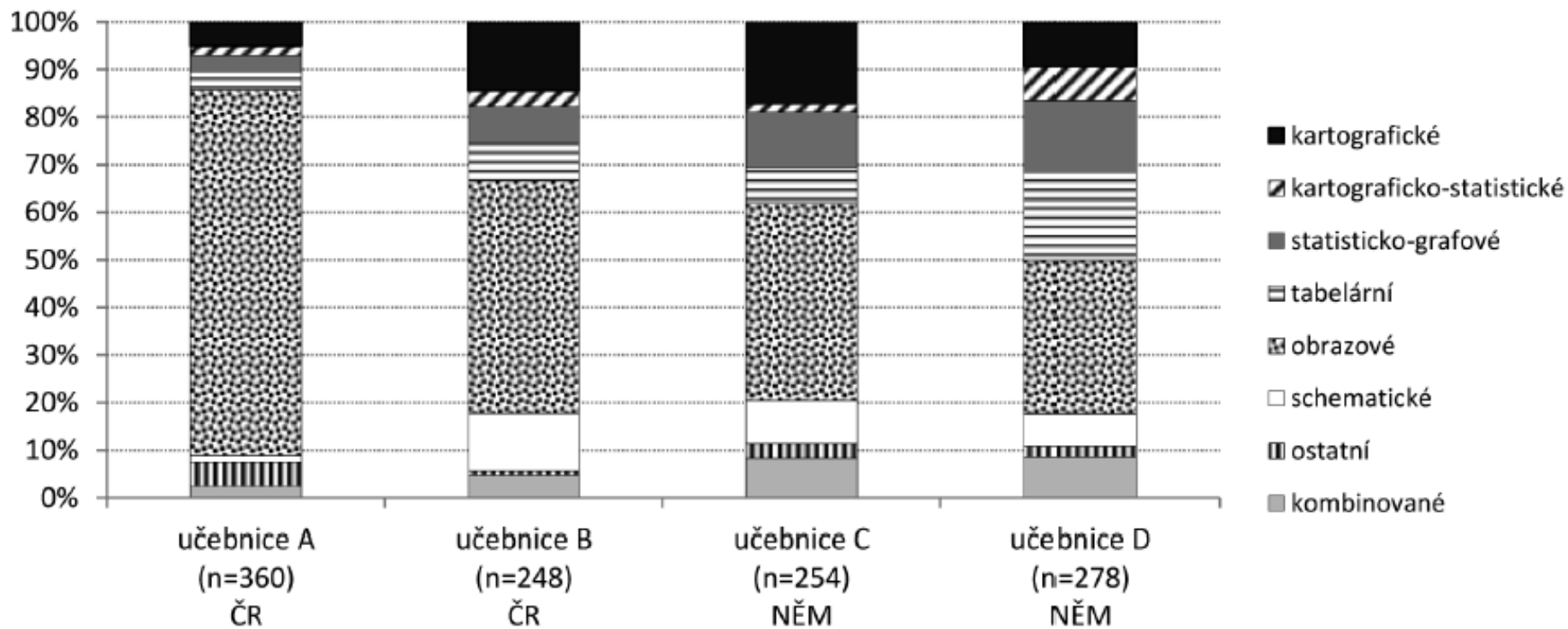
Klíčové charakteristiky vizuálních prvků v učebnicích

- Typ
- Funkce
- Didaktické kvality
 - Konkrétnost/Abstraktnost
 - Souvislost s textovými komponenty (multimodalita)
 - Výstižnost a elaborovanost popisku

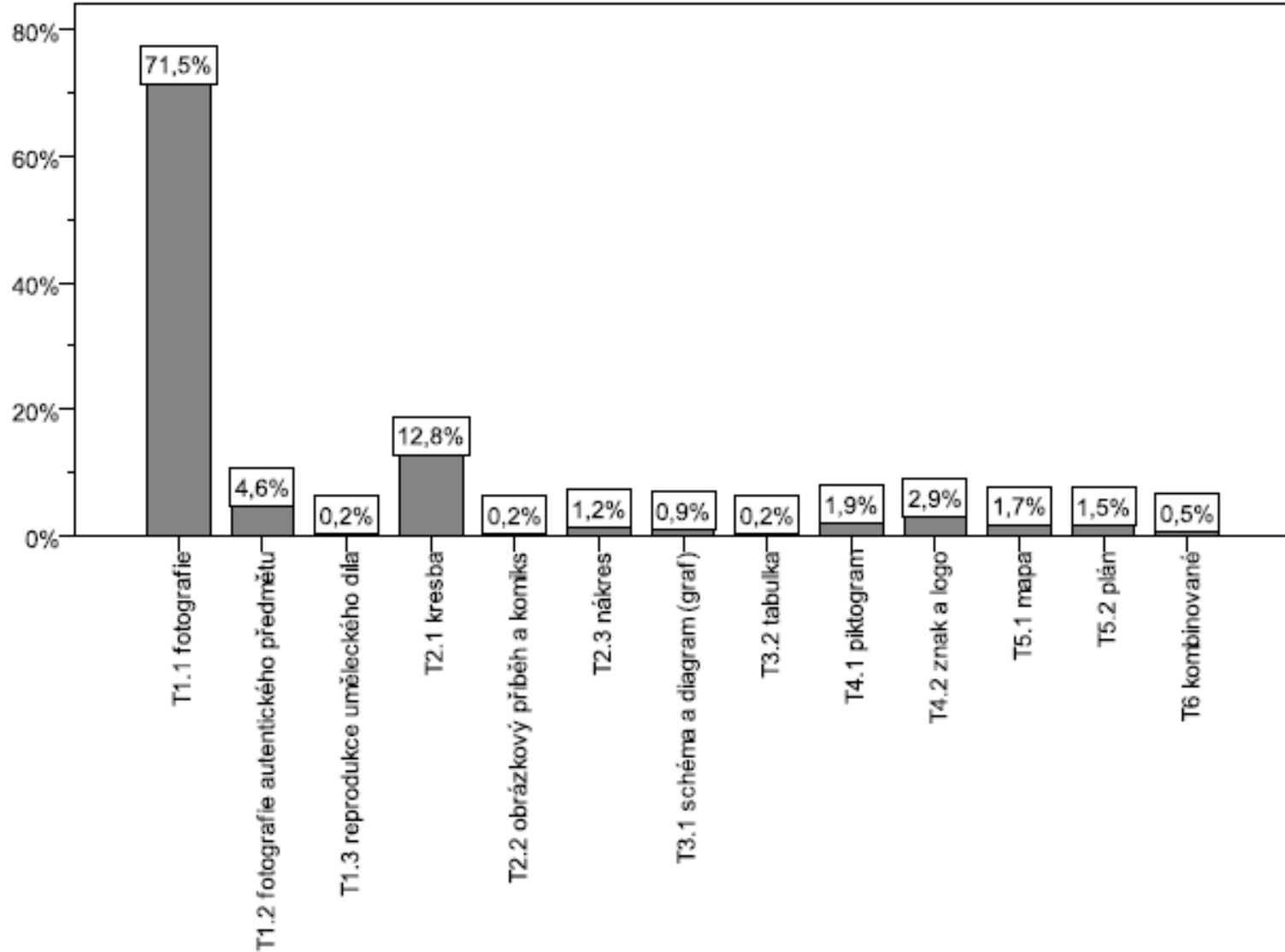
Typ: učebnice zeměpisu



Typ: srovnání ČR-DE (zeměpis)



Typ: učebnice němčiny



Didaktické kvality

Ist der Krieg noch zu gewinnen?

Schon bald war klar:
Die Militärführung hatte die Kampfkraft des deutschen Heeres und ihrer Verbündeten überschätzt.

T1 Stellungskrieg im Westen
1914 eroberten die deutschen Truppen in wenigen Wochen Belgien und danach nach Nordfrankreich vor. Ihren Gegenoffensive die Franzosen und Engländer trüben brachen dem Einmarsch zum Stehen. Auf einer Länge von 160 Kilometern gruben sich die deutschen Soldaten und ihre Gegner in Schützengräben ein. Der Stellungskrieg begann.

Beide Seiten versuchten, mit Artilleriegeschützen und Maschinengewehren die Stellungen des Gegners zu erobern, ohne dass der Frontverlauf sich wesentlich veränderte. Im Jahre 1916 kam es zu gewaltigen Schlächten bei der französischen Stadt Verdun und am Fluss Somme. Über Monate hinweg tobten die Kämpfe. Mehr als eine Million deutsche, französische und englische Soldaten fielen.



M1 Grabenkrieg an der Westfront

M2 Der Soldat Erndel Oehme schreibt am 1. August 1916 von der Westfront:

„Am 17. überde erhielt wir Befehl, die vierte Stellung zu besetzen. Dabei wurden wir in die dritte und schließlich in die zweite Stellung vorgeschoben. Der Weg dahin ist schon unheimlich. (...) Der ganze Himmel ist ein unendlicher Zucken und Blinken. Die Luft ist erfüllt von Krachen und Donnern der Abschüsse, vom Plätzen berstender Granaten, vom Heulen und Pfeifen der Geschosse, von Stein und herliegen. (...) Endlich sind wir geschafft und vor uns jetzt heißt es ein Graben. Von einem Granatloch zum anderen wird nach der Seite gegraben. Sie sind zusammenhängender Graben entstanden. (...) Regen und Erde, ohne Kugel und Geschoss, ohne etwas Warmes zu schicken. (...) Oben wir damit ihre Lage noch zugeht.“

12. KRIEGS-NUMMER



M3 „Das Sprungloch“
(12. Kriegsnummer der „Lustige Blätter“, Oktober 1916)

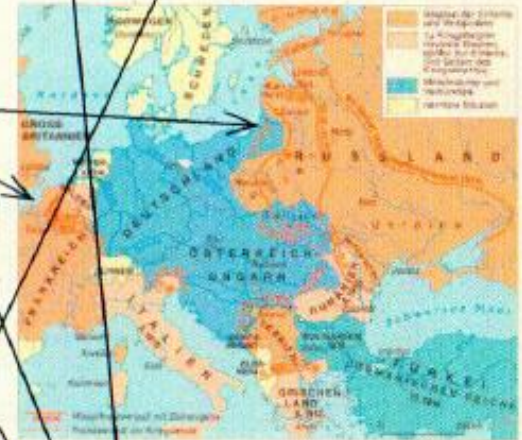
T2 Der Krieg im Osten

Im Herbst begannen die deutschen Truppen 1914 zwei neue Schlächten in Ostpreußen und drangen weiter nach Russland vor. Aber auch hier kam der Vormarsch zum Stehen und es gelang nur an der Westfront der Stellungskrieg. Das änderte sich erst 1917: Im März wurde der russische Zar durch eine Revolution gestürzt. Im November übernahmen die Kommunisten unter Führung Lenins durch eine zweite Revolution die Macht. Sie beendeten den Krieg mit Deutschland durch den Abschluss eines Friedensvertrages.

T3 Die USA treten in den Krieg ein
Durch der Seekrieg gegen England schickte die USA anfängliche Erfolge war die deutsche U-Boote den Engländern unterlegen. Im April 1917 traten die USA als Gegner Deutschlands in den Krieg ein. Dadurch verschlechterte sich die Kriegslage Deutschlands und der verbündeten Mittelmächte weiter. Der Krieg war für die Deutschen nicht mehr zu gewinnen.

Lexikon

Stellungskrieg
Das ist der Krieg, der an einer starren Frontlinie stattfindet. Die Gegner liegen sich in Schützengräben gegenüber. Sie versuchen durch Gefährdungen „eine Stellung“ auszubauen. Um wenige Meter zu erobern, sterben oft tausende Soldaten.



M4 Frontverlauf des Ersten Weltkrieges



1. Beschreibe M1. Welche Vorstellungen hat der Zeichner zu Kriegsbeginn über den Krieg?
2. Verfolge den Kriegsverlauf in der Karte M4. Nimm dir die Hilfe zu Hilfe (T1, T2).
3. Welche Auswirkungen hatten für das Kriegsgeschehen
 - a) die Revolutionen in Russland,
 - b) der Eintritt der USA in den Krieg? (T2, T3)

4. Beschreibe M2. Wie wird der Stellungskrieg an der Westfront (T1, M1, M2, Text)
 - a) Gib mit eigenen Worten wieder, wie der Soldat Oehme in M2 den Stellungskrieg erlebt.
 - b) Beschreibe seine Gefühle.

5. Verfolge die Vorstellungen in M1 den Kriegsverlauf. Beschrifte die Kriegslage 1917/1918 für das deutsche Heer und die Verbündeten. Ist der Krieg noch zu gewinnen? (T1-T3, M3, M4)

Schvalovací doložka MŠMT

- Směrnice náměstka ministra pro vzdělávání ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k postupu a stanoveným podmínkám pro udělování a odnímání schvalovacích doložek učebnicím a učebním textům a k zařazování učebnic a učebních textů do seznamu učebnic (č. j. MSMT-34616/2013 ze dne 30. 9. 2013).

<http://www.msmt.cz/file/32170/download/>

Schvalovací doložka MŠMT

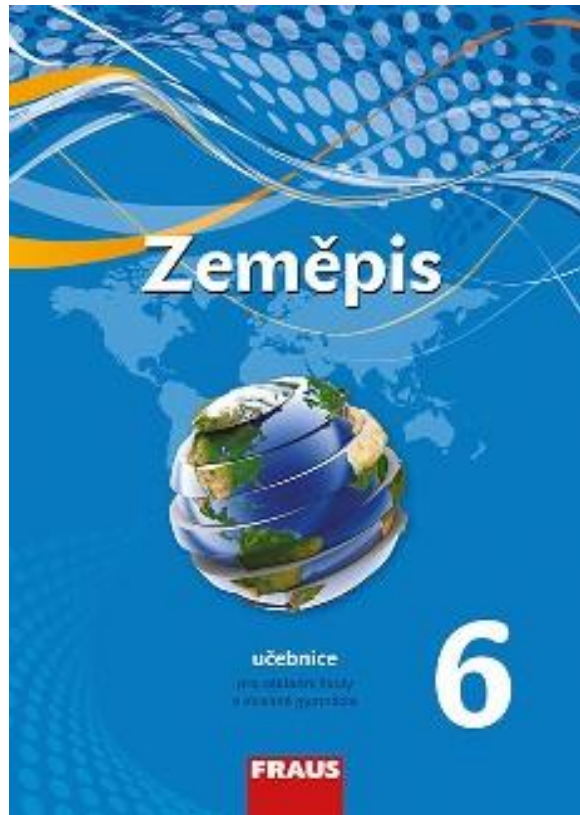
(1) Schvalovací doložka může být ředitelem věcně příslušného odboru udělena učebnici, která:

- a) respektuje Ústavu ČR a právní předpisy platné na území ČR; zejména respektuje základní práva a svobody, které se zaručují všem lidem bez rozdílu rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině a prosazuje rovné příležitosti mužů a žen,
- b) je v souladu s příslušným rámcovým vzdělávacím programem, podporuje utváření a rozvíjení klíčových kompetencí a směřuje k dosahování očekávaných výstupů vzdělávacích oborů (okruhů),
- c) je zpracována na dostatečné odborné úrovni a ve shodě s efektivními didaktickými postupy vhodnými pro věk žáků, jimž je učebnice určena,
- d) po jazykové a grafické stránce odpovídá věku žáků a specifikám daného vzdělávacího oboru nebo průřezového tématu.

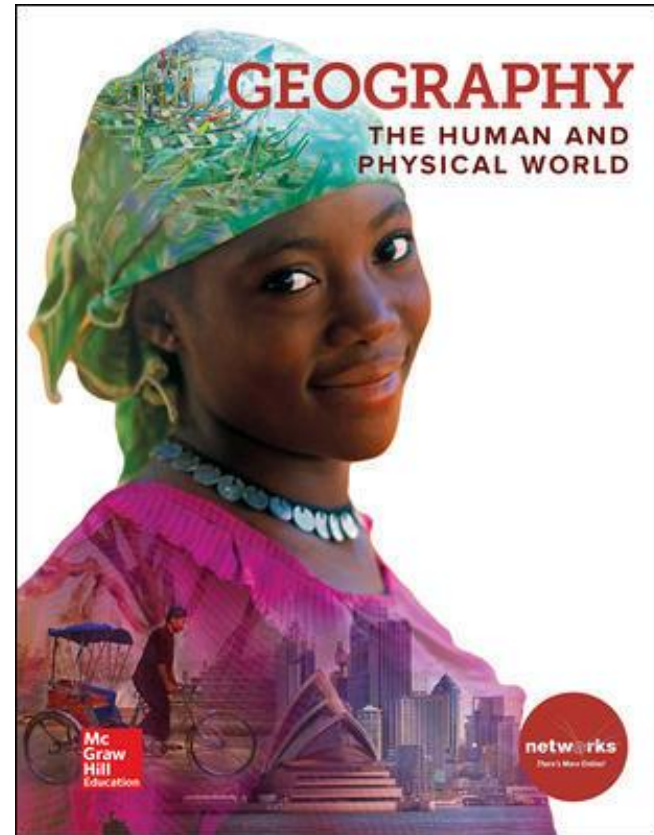
Směrnice... (2013, s. 4)

Ukázky

Učebnice ČR



Učebnice USA



Literatura k tématu

- Sikorová, Z. (2010). *Učitel a učebnice: užívání učebnic na 2. stupni základních škol*. Ostrava: OU. (kap. 2)
- Červenková, I. (2010). *Žák a učebnice: užívání učebnic na 2. stupni základních škol*. Ostrava: OU. (kap. 2)

Pro fajnšmekry:

Heinze, C., & Matthes, E. (Eds.). (2010). *Das Bild im Schulbuch*. Bad Heilbrunn: Klinkhardt.

Janko, T. (2012). *Nonverbální prvky v učebnicích zeměpisu jako nástroj didaktické transformace*. Brno: Masarykova univerzita.

Knecht, P., & Janík, T. (Eds.). (2008). *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.

Pešková, K. (2012). *Vizuální prostředky pro výuku reálií v učebnicích němčiny*. Brno: Masarykova univerzita.

Průcha, J. (1998). *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido.